

de andere kant hield ik er niet van *to rub it in* bij gelegenheden als zo'n plechtigheid, waarbij het aan bombast en grote woorden meestal niet ontbreekt. Oost en West *will never meet*, zegt men. Ik heb altijd het gevoel gehad, dat Indië bezig was te bewijzen dat dit wèl mogelijk is. De oosterling heeft de eigenaardigheid, rechtvaardig gezag zo goed te kunnen aanvaarden, maar dan moet dat gezag ook rekening houden met een andere eigenaardigheid en er op uit zijn, zoveel mogelijk *to save their face*. Onthullingen van van Heutsz-monumenten hebben die strekking niet.¹

Zeker dachten niet alle gouverneurs-generaal van de twintigste eeuw zo onverholven paternalistisch en het is de vraag of één hunner de illusies van jhr. de Jonge deelde voorzover deze van een eeuwenlange voortzetting van het Nederlandse oppergezag droomde. Allerminst deed dat van Limburg Stirum die (wij wezen er al op) in november '18 de pas-geïnstalleerde, eerste Volksraad wilde gaan omvormen tot 'een integrerend deel van de regering, met daadwerkelijke medezeggenschap in en controle op het bestuur'. Maar het was geen toeval dat deze landvoogd èn in Den Haag èn bij de Nederlandse gemeenschap in Indië onvoldoende steun vond; geen toeval dat de Volksraad wèl, en in toenemende mate, 'daadwerkelijke medezeggenschap in', maar nimmer *wezenlijke* politieke 'controle op het bestuur' kreeg.² En zo er al Nederlandse gezagsdragers waren, nuchter genoeg om het Nederlands opperbestuur van Indië als een tijdelijk fenomeen te beschouwen en de koloniale ontvoogding welke toch ook in Brits-Indië (om slechts dat voorbeeld te noemen) steeds luider aan de deur klopte, voor onvermijdelijk te houden, dan was toch ook in de regel hun opvatting dat het tempo waarin zich die ontvoogding zou voltrekken, door Nederlanders bepaald moest worden. Vandaar dat de inheemse nationalistische beweging, voorzover zij juist op een onmiddellijke of snelle ontvoogding aandrong, in de regel bestuur, politie en justitie in gesloten front tegenover zich kreeg.

Die nationalistische beweging kreeg haar impulsen voor een deel uit Indië zelf, maar voor een deel ook uit Nederland. Al in het laatste kwart van de negentiende eeuw stimuleerden de oorlogen op Lombok en in Atjeh in ons land de protesten tegen het koloniaal bewind. In de vroege anarchistische en

¹ A.v., p. 144. ² De Volksraad van 1918 telde 39 leden, van wie 19 (onder wie 5 Indonesiërs) door het gouvernement benoemd en 19 (onder wie 10 Indonesiërs) door de sinds het begin van de eeuw bestaande lokale raden gekozen werden; de voorzitter, tevens lid, werd benoemd door de Kroon. Na enkele andere regelingen kwam in 1931 de z.g. inlandse meerderheid tot stand: 30 Indonesiërs, 25 Nederlanders, 5 Chinezen of Arabieren. Toen had de Volksraad ook de bevoegdheid gekregen, wettelijke regelingen betreffende de inwendige aangelegenheden van Indië vast te stellen.